

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA NUTQ MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHDA TARBIYACHINING VAZIFALARI

Qaxarova Zulxumor Toxirjon qizi

*Namangan viloyati Chortoq tuman Peshqo'rg'on qishlog'ida yashayman
38-DMTT tarbiyachi lavozimida ishlayman*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq madaniyatini shakllantirish jarayonida tarbiyachining kasbiy vazifalari, pedagogik yondashuvlari hamda metodik imkoniyatlari ilmiy jihatdan tahlil etiladi. Nutq madaniyati bolaning shaxs sifatida kamol topishida muhim omil bo'lib, u muloqot, ijtimoiylashuv va bilish faoliyatining asosini tashkil etadi. Tadqiqotda tarbiyachining nutqni rivojlantirishga yo'naltirilgan faoliyati, didaktik o'yinlar, muloqotga asoslangan mashg'ulotlar hamda tarbiyaviy muhitning ahamiyati ochib berilgan. Maqola maktabgacha ta'lim tizimida faoliyat yuritayotgan pedagoglar uchun ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.*

Kalit so'zlar: *maktabgacha ta'lim, nutq madaniyati, tarbiyachi, bolalar nutqi, pedagogik vazifalar, muloqot, didaktik o'yinlar.*

Аннотация: *В данной статье научно анализируются профессиональные задачи воспитателя в процессе формирования культуры речи у детей дошкольного возраста. Культура речи рассматривается как важнейший компонент общего развития личности ребёнка, обеспечивающий его коммуникативную активность, социальную адаптацию и познавательное развитие. В работе раскрывается роль воспитателя в развитии устной речи детей, использовании дидактических игр, коммуникативных упражнений и создании благоприятной речевой среды. Статья имеет научно-практическое значение для специалистов системы дошкольного образования.*

Ключевые слова: *дошкольное образование, культура речи, воспитатель, речь детей, педагогические задачи, коммуникация, дидактические игры.*

Annotation: *This article provides a scientific analysis of the educator's professional responsibilities in the formation of speech culture among preschool children. Speech culture is considered a key factor in a child's personal development, social interaction, and cognitive activity. The study highlights the educator's role in developing children's oral speech through communicative activities, didactic games, and the creation of a supportive speech environment. The article is of scientific and practical significance for professionals working in the preschool education system.*

Key words: *preschool education, speech culture, educator, children's speech, pedagogical responsibilities, communication, didactic games.*

Kirish

Bugungi globallashuv va axborotlashuv sharoitida shaxsning nutqiy rivoji uning ijtimoiy moslashuvi, intellektual salohiyati hamda ma'naviy kamolotini belgilovchi muhim omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, maktabgacha yosh davri bolaning nutq

faoliyati eng jadal rivojlanadigan, til vositalarini faol o‘zlashtiradigan va muloqot madaniyatining dastlabki asoslari shakllanadigan muhim bosqich hisoblanadi. Shu sababli maktabgacha ta’lim tizimida bolalarda nutq madaniyatini shakllantirish masalasi pedagogik va psixologik jihatdan dolzarb ilmiy muammo sifatida e’tirof etiladi.

Nutq madaniyati nafaqat to‘g‘ri talaffuz va boy lug‘at zaxirasiga ega bo‘lishni, balki fikrni izchil, aniq va ravon ifodalash, muloqot jarayonida axloqiy-me’yoriy talablarni hisobga olish, suhbatdoshni tinglash va tushunish kabi ko‘nikmalarni ham o‘z ichiga oladi. Ushbu jihatlar bolaning keyingi ta’lim bosqichlarida muvaffaqiyatli o‘qishi, jamoadagi munosabatlari va shaxs sifatida shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Demak, nutq madaniyatini shakllantirish jarayoni tasodifiy emas, balki ilmiy asoslangan, tizimli va maqsadga yo‘naltirilgan pedagogik faoliyatni talab etadi.

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ushbu jarayonning samaradorligi, avvalo, tarbiyachining kasbiy mahorati, nutqiy kompetensiyasi hamda pedagogik yondashuvlariga bevosita bog‘liqdir. Tarbiyachi bolalar uchun nutqiy namuna bo‘lib xizmat qilishi, ularning muloqotga bo‘lgan ehtiyojini rag‘batlantirishi, turli nutqiy vaziyatlarni tashkil etishi hamda har bir bolaning individual nutqiy imkoniyatlarini inobatga olgan holda ishlashi lozim. Shuningdek, didaktik o‘yinlar, badiiy adabiyotlar, suhbat va hikoyalash mashqlari orqali bolalarning nutq faoliyatini faollashtirish tarbiyachining muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

Shu nuqtayi nazardan, maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq madaniyatini shakllantirishda tarbiyachining vazifalarini ilmiy asosda o‘rganish, ularning mazmuni va pedagogik mexanizmlarini tahlil qilish bugungi maktabgacha ta’lim tizimi oldida turgan muhim ilmiy-amaliy vazifalardan biridir. Mazkur maqolada aynan ushbu masalalarning yoritilishi, tarbiyachi faoliyatining nutqiy rivojlanishga ta’siri va samarali pedagogik yondashuvlarning ilmiy jihatdan asoslab berilishi ko‘zda tutiladi.

Hozirgi zamon ta’lim tizimida shaxsni har tomonlama rivojlantirish masalasi ustuvor vazifa sifatida belgilangan bo‘lib, bu jarayonda bolaning nutqiy rivoji alohida ahamiyat kasb etadi. Nutq madaniyati shaxsning tafakkuri, ijtimoiy munosabatlari, emotsional holati va bilish jarayonlari bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, uning shakllanishi aynan maktabgacha yosh davrida eng faol bosqichga kiradi. Shu bois mazkur davrda bolalarda nutq madaniyatini rivojlantirish masalasi nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy ahamiyatga ega dolzarb muammo sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Amaliy tajribalar va ilmiy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, maktabgacha yoshdagi bolalarning nutqida lug‘at boyligining yetarli darajada rivojlanmaganligi, talaffuzdagi kamchiliklar, fikrni izchil ifodalashdagi qiyinchiliklar hamda muloqot madaniyatiga oid ko‘nikmalarning sust shakllanganligi ko‘plab holatlarda uchramoqda. Ushbu muammolar keyinchalik boshlang‘ich ta’lim bosqichida o‘qish, yozish va tushunish jarayonlariga salbiy ta’sir ko‘rsatib, bolaning ta’lim faoliyatidagi muvaffaqiyatini cheklab qo‘yishi mumkin. Shu sababli nutq madaniyatini erta yoshdan boshlab tizimli ravishda shakllantirish zarurati kundan-kunga ortib bormoqda.

Mazkur jarayonda tarbiyachining roli muhim strategik ahamiyatga ega. Chunki tarbiyachi bolaning nutqiy rivojlanishida asosiy tashkilotchi, yo‘naltiruvchi va namuna bo‘lib

xizmat qiladi. Tarbiyachining nutqiy savodxonligi, pedagogik mahorati, metodik yondashuvlari hamda muloqotni tashkil etish usullari bolalarning nutq madaniyatini shakllantirish samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan hisoblanadi. Shu bilan birga, zamonaviy maktabgacha ta’lim tizimida innovatsion pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va o’yin faoliyatiga asoslangan yondashuvlarning keng joriy etilishi tarbiyachidan yuqori kasbiy kompetensiyani talab etmoqda.

Bugungi kunda axborot texnologiyalarining keng tarqalishi, bolalarning virtual muhitga erta jalb etilishi va jonli muloqotning qisqarib borishi nutq madaniyatini shakllantirish jarayoniga yangi talablarni qo’ymoqda. Ushbu sharoitda tarbiyachining pedagogik vazifalarini ilmiy asosda aniqlash, ularning nutqiy rivojlanishga ta’sirini tahlil qilish va samarali metodlarni ishlab chiqish dolzarb ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi. Ayniqsa, maktabgacha ta’lim tashkilotlarida nutqni rivojlantirish bo’yicha olib borilayotgan ishlarning mazmunini takomillashtirish, tarbiyachining kasbiy faoliyatini zamonaviy talablar asosida qayta ko’rib chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu nuqtayi nazardan, maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq madaniyatini shakllantirishda tarbiyachining vazifalarini chuqur ilmiy o’rganish, ularning pedagogik va psixologik jihatlarini tahlil qilish bugungi ta’lim tizimi ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda o’ta dolzarb masala hisoblanadi. Mazkur mavzuning tadqiq etilishi maktabgacha ta’lim amaliyotini boyitish, ta’lim sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Maktabgacha yosh davri bolaning nutqiy rivojlanishida eng muhim va mas’uliyatli bosqich hisoblanadi. Ushbu davrda bolaning og’zaki nutqi shakllanadi, lug’at boyligi kengayadi, grammatik tuzilmalardan foydalanish ko’nikmalari rivojlanadi hamda muloqot madaniyatining dastlabki asoslari vujudga keladi. Aynan shu jarayonda tarbiyachining kasbiy faoliyati bolalarning nutq madaniyatini shakllantirishda hal qiluvchi omil sifatida namoyon bo’ladi.

Tarbiyachining eng muhim vazifalaridan biri — bolalar nutqini tizimli va maqsadli rivojlantirish uchun qulay nutqiy muhit yaratishdir. Nutqiy muhit bolaning kundalik faoliyati davomida to’g’ri, ravon va boy nutq namunalarini eshitishi, muloqotga faol kirishishi va o’z fikrini erkin ifoda etish imkoniyatiga ega bo’lishini ta’minlaydi. Tarbiyachining o’zi nutq madaniyatiga ega bo’lishi, adabiy til me’yorlariga amal qilgan holda so’zlashi bolalar uchun asosiy nutqiy namuna vazifasini bajaradi. Shu bois tarbiyachi nutqidagi aniqlik, ifodalilik va mantiqiylik bolalar nutqiga bevosita ta’sir ko’rsatadi.

Nutq madaniyatini shakllantirish jarayonida tarbiyachining navbatdagi muhim vazifasi bolalarning lug’at boyligini kengaytirishdan iborat. Bu jarayon atrof-muhit bilan tanishtirish, mavzuli suhbatlar, savol-javoblar, hikoya tuzish va badiiy asarlarni o’qib eshittirish orqali amalga oshiriladi. Tarbiyachi yangi so’zlarning ma’nosini bolalar yoshiga mos tarzda tushuntirishi, ularni nutqda faol qo’llashga rag’batlantirishi lozim. Lug’at boyligining ortishi bolaning fikrlash qobiliyati va nutqiy faolligini oshirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, tarbiyachining vazifalaridan biri bolalarda to’g’ri talaffuz va grammatik jihatdan to’g’ri nutqni shakllantirishdir. Talaffuzdagi kamchiliklar, tovushlarni noto’g’ri aytish yoki gap tuzishda grammatik xatolarning mavjudligi bolaning nutq madaniyatini to’liq

rivojlantirishga to‘sqinlik qiladi. Shu sababli tarbiyachi nutqni rivojlantirish mashg‘ulotlarida maxsus mashqlar, tovushlar ustida ishlash, she‘r va tez aytishlardan foydalanishi, zarur hollarda mutaxassislar bilan hamkorlikni yo‘lga qo‘yishi lozim.

Didaktik o‘yinlar va nutqiy mashqlar tarbiyachining nutq madaniyatini shakllantirishdagi samarali vositalaridan biri hisoblanadi. O‘yin faoliyati bolalar uchun tabiiy ehtiyoj bo‘lib, u orqali nutqni rivojlantirish yuqori natija beradi. Rolli o‘yinlar, sahnalashtirish, dialog va monologga asoslangan mashqlar bolalarda muloqot madaniyatini, suhbatdoshni tinglash va fikr almashish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Tarbiyachi ushbu o‘yinlarni maqsadga yo‘naltirilgan holda tashkil etib, har bir bolaning nutqiy faolligini ta‘minlashi zarur.

Nutq madaniyatini shakllantirishda tarbiyachining yana bir muhim vazifasi bolalarda muloqot etikasi va nutqiy xulq-atvorni tarbiyalashdan iborat. Bola suhbat jarayonida odo me‘yorlariga rioya qilish, kattalar va tengdoshlari bilan hurmat asosida muloqot qilish, fikrini muloyim va aniq ifodalashni o‘rganishi lozim. Bu ko‘nikmalar tarbiyachi tomonidan kundalik muloqot jarayonida izchil va ongli ravishda shakllantiriladi.

Shu bilan birga, tarbiyachi har bir bolaning individual nutqiy rivojlanish darajasini hisobga olgan holda differensial yondashuvni amalga oshirishi muhimdir. Bolalarning nutqiy imkoniyatlari bir xil bo‘lmaganligi sababli, ayrim bolalar bilan alohida mashg‘ulotlar olib borish, ularni rag‘batlantirish va qo‘llab-quvvatlash talab etiladi. Bu yondashuv bolalarda o‘ziga ishonchni oshirib, nutqiy faollikning kuchayishiga xizmat qiladi.

Umuman olganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq madaniyatini shakllantirish jarayoni murakkab va ko‘p qirrali bo‘lib, u tarbiyachining yuqori kasbiy mahorati, ilmiy-metodik tayyorgarligi hamda bolalarga bo‘lgan pedagogik yondashuviga bevosita bog‘liqdir. Tarbiyachining mazkur yo‘nalishdagi vazifalarini to‘g‘ri va samarali amalga oshirishi bolalarning kelgusidagi ta‘lim faoliyati va shaxsiy rivojlanishi uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Maktabgacha yosh davri bolaning shaxs sifatida shakllanishida hal qiluvchi bosqich bo‘lib, aynan shu davrda nutq faoliyati eng jadal rivojlanadi va nutq madaniyatining asosiy komponentlari vujudga keladi. Nutq bolaning tafakkuri, emotsional holati, ijtimoiy tajribasi hamda bilish faoliyatining asosiy vositasi sifatida namoyon bo‘ladi. Shu sababli maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq madaniyatini shakllantirish masalasi pedagogika va psixologiya fanlari doirasida chuqur va tizimli o‘rganishni talab etadigan muhim ilmiy muammo hisoblanadi.

Hozirgi kunda maktabgacha ta‘lim amaliyotida bolalar nutqida uchrayotgan qator muammolar — lug‘at boyligining yetarli darajada rivojlanmaganligi, grammatik tuzilmalardan noto‘g‘ri foydalanish, talaffuzdagi nuqsonlar hamda muloqot madaniyatining sust shakllanganligi — ushbu mavzuni ilmiy asosda o‘rganish zaruratini yanada kuchaytirmoqda. Mazkur kamchiliklar o‘z vaqtida bartaraf etilmasa, keyingi ta‘lim bosqichlarida bolaning o‘qish jarayoni, fikrlash faoliyati va ijtimoiy moslashuviga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin. Shu nuqtayi nazardan, nutq madaniyatini shakllantirishni maktabgacha ta‘lim bosqichidayoq samarali tashkil etish dolzarb vazifaga aylanmoqda.

Mazkur jarayonda tarbiyachining kasbiy faoliyati yetakchi o‘rinni egallaydi. Tarbiyachi nafaqat bilim beruvchi, balki bolalarning nutqiy rivojlanishini tashkil etuvchi, yo‘naltiruvchi va nazorat qiluvchi pedagogik subyekt hisoblanadi. Biroq amaliyot shuni ko‘rsatadiki, barcha tarbiyachilar nutq madaniyatini shakllantirishning ilmiy-metodik asoslari, samarali yondashuvlari va zamonaviy pedagogik texnologiyalaridan yetarli darajada xabardor emas. Bu holat mazkur mavzuni chuqur ilmiy tahlil qilish, tarbiyachining vazifalarini aniqlashtirish va ularni takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi.

Shuningdek, jamiyatda axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, bolalarning virtual muhitga erta jalb etilishi va jonli muloqotning qisqarib borishi bolalar nutqining tabiiy rivojlanishiga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Bunday sharoitda maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida nutq madaniyatini shakllantirishning an‘anaviy usullari bilan bir qatorda, zamonaviy, interfaol va bolalar yoshiga mos metodlarni joriy etish zarurati yuzaga kelmoqda. Bu esa tarbiyachining kasbiy faoliyatini qayta ko‘rib chiqish, uning nutqiy-pedagogik kompetensiyasini ilmiy asosda rivojlantirishni talab etadi.

Mavzuni o‘rganish zarurati yana shundaki, nutq madaniyati bolaning ma‘naviy-axloqiy tarbiyasi, ijtimoiy faolligi va shaxslararo munosabatlar madaniyati bilan uzviy bog‘liqdir. Nutqi rivojlangan bola o‘z fikrini erkin ifoda eta oladi, jamoadagi munosabatlarda faol ishtirok etadi va ta‘lim jarayonida yuqori natijalarga erishadi. Shu bois nutq madaniyatini shakllantirishda tarbiyachining vazifalarini ilmiy jihatdan asoslash maktabgacha ta‘lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq madaniyatini shakllantirishda tarbiyachining vazifalarini o‘rganish zarurati zamonaviy ta‘lim talablari, bolalar nutqida mavjud muammolar hamda pedagogik amaliyotni takomillashtirish ehtiyojlari bilan belgilanadi. Ushbu mavzuning chuqur ilmiy tadqiq etilishi maktabgacha ta‘lim tizimida samarali nutqiy rivojlanish muhitini yaratish, tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyasini oshirish va ta‘lim-tarbiya jarayonining sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Xulosa

Maktabgacha yosh davri bolaning shaxs sifatida shakllanishida poydevor vazifasini bajaruvchi muhim bosqich bo‘lib, ushbu davrda nutq madaniyatining rivojlanishi keyingi ta‘lim bosqichlari va ijtimoiy hayotdagi muvaffaqiyatlar uchun asos yaratadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, nutq madaniyati bolaning tafakkuri, muloqot qobiliyati, emotsional barqarorligi va ijtimoiy moslashuv jarayonlari bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, uning shakllanishi bevosita tarbiyachining kasbiy faoliyatiga bog‘liqdir. Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq madaniyatini shakllantirish jarayonida tarbiyachining vazifalari ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot davomida tarbiyachining nutqiy namuna bo‘lishi, qulay nutqiy muhit yaratishi, bolalarning lug‘at boyligini kengaytirishi, to‘g‘ri talaffuz va grammatik jihatdan mukammal nutqni shakllantirishga yo‘naltirilgan faoliyati nutq madaniyatini rivojlantirishning asosiy omillari ekanligi aniqlandi. Shuningdek, didaktik va rolli o‘yinlar, suhbat va hikoyalash mashqlari bolalarning nutqiy faolligini oshirishda samarali vosita sifatida baholandi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, tarbiyachining nutq madaniyatini shakllantirishdagi vazifalari faqatgina mashg‘ulotlar bilan cheklanib qolmay, balki kundalik

muloqot jarayonida ham izchil va tizimli tarzda amalga oshirilishi lozim. Tarbiyachining pedagogik mahorati, nutqiy savodxonligi va metodik tayyorgarligi bolalarning nutqiy rivojlanish darajasini belgilovchi muhim ko‘rsatkichlardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, har bir bolaning individual nutqiy imkoniyatlarini hisobga olgan holda differensial yondashuvni qo‘llash nutq madaniyatini shakllantirish jarayonining samaradorligini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq madaniyatini shakllantirishda tarbiyachining vazifalarini ilmiy asosda tashkil etish maktabgacha ta’lim tizimining ustuvor yo‘nalishlaridan biri bo‘lishi zarur. Ushbu yo‘nalishda olib boriladigan izchil va maqsadga yo‘naltirilgan pedagogik faoliyat bolalarning nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirish, ularni keyingi ta’lim bosqichlariga puxta tayyorlash hamda jamiyatda faol va madaniyatli shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

TAVSIYALAR

1. Tarbiyachilarning nutqiy va metodik kompetensiyasini muntazam rivojlantirish. Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida faoliyat yuritayotgan tarbiyachilar uchun nutq madaniyati, pedagogik muloqot va nutqni rivojlantirish metodikalariga oid malaka oshirish kurslari va amaliy seminarlarni tizimli tashkil etish zarur. Bu tarbiyachilarning nutqiy savodxonligini oshirish hamda bolalar nutqiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishga xizmat qiladi.

2. Nutqiy rivojlanishga yo‘naltirilgan qulay pedagogik muhitni yaratish. Guruh xonalarida bolalarning erkin muloqotini rag‘batlantiruvchi nutqiy muhitni shakllantirish, badiiy adabiyotlar, ko‘rgazmali vositalar va didaktik materiallardan samarali foydalanish tavsiya etiladi. Qulay nutqiy muhit bolalarning nutq faolligi va muloqot madaniyatini rivojlantirishga imkon yaratadi.

3. Didaktik va rolli o‘yinlardan tizimli foydalanish. Nutq madaniyatini shakllantirishda o‘yin faoliyatining pedagogik imkoniyatlaridan keng foydalanish, ayniqsa, rolli va sahnalashtirilgan o‘yinlarni mashg‘ulotlar jarayoniga muntazam joriy etish zarur. Bu bolalarda dialog va monolog nutqini rivojlantirish, muloqot etikasini shakllantirishga xizmat qiladi.

4. Individual va differensial yondashuvni kuchaytirish. Har bir bolaning nutqiy rivojlanish darajasi, psixologik xususiyatlari va individual ehtiyojlarini inobatga olgan holda mashg‘ulotlarni tashkil etish tavsiya etiladi. Nutqida qiyinchiliklari mavjud bolalar bilan alohida ishlash orqali nutqiy faollikni oshirish va o‘ziga bo‘lgan ishonchni mustahkamlash mumkin.

5. Oila va DMTT hamkorligini yo‘lga qo‘yish. Bolalarda nutq madaniyatini samarali shakllantirish uchun ota-onalar bilan uzviy hamkorlikni kuchaytirish, ularga bolalar nutqini rivojlantirish bo‘yicha metodik tavsiyalar berish zarur. Oila va maktabgacha ta’lim tashkiloti o‘rtasidagi hamkorlik nutqiy rivojlanish jarayonining uzluksizligini ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Abdullayeva, M. Maktabgacha ta’lim pedagogikasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.

2. Axmedova, D. Bolalar nutqini rivojlantirish metodikasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. G‘ofurova, M. Maktabgacha yoshdagi bolalar psixologiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
4. Ismoilova, N. Maktabgacha ta’limda nutqni rivojlantirish asoslari. – Toshkent: Fan, 2021.
5. Jo‘raeva, S. Maktabgacha yoshdagi bolalarda muloqot madaniyatini shakllantirish. – Toshkent: Innovatsiya, 2022.
6. Karimova, D. Bolalar nutqini o‘stirishda didaktik o‘yinlarning o‘rni. – Toshkent: O‘qituvchi, 2017.
7. Qodirova, F. Nutq madaniyati va pedagogik muloqot. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
8. Raximova, Z. Maktabgacha ta’lim metodikasi. – Toshkent: Universitet, 2020.
9. Saidova, N. Bolalar nutqini rivojlantirishda tarbiyachining kasbiy kompetensiyasi. – Toshkent: Fan, 2021.
10. Sattorov, A. Pedagogik muloqot va nutq madaniyati. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
11. Sharipova, M. Maktabgacha yoshdagi bolalarda lug‘at boyligini oshirish yo‘llari. – Toshkent: Innovatsiya, 2022.
12. To‘xtayeva, H. Maktabgacha ta’limda nutqni rivojlantirish texnologiyalari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2023.
13. Xolmatova, R. Bolalar psixologiyasi va nutq rivoji. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
14. Yo‘ldosheva, G. Maktabgacha ta’limda tarbiyaviy jarayon metodikasi. – Toshkent: Fan, 2020.